

Sak 2014-28 – Utvikling i 4.14-saker og kommentar-saker i PFU

1. Innledning

I sitt møte 1. april 2014 ba NR-styret sekretariatet om å ”lage en studie på PFUs avgjørelser i saker der 4.14 har kommet til anvendelse den siste tiden.”

Utgangspunktet var to-delt:

- 1) Debatten knyttet til to fellelser i PFUs mars-møte, fellelser som har fått enkelte til å stille spørsmål ved om PFU er i ferd med å innskrenke rommet for meningsjournalistikken, med hjemmel i VVP 4.14 og
- 2) Spørsmål ved om PFUs praksis vedr VVP 4.14 generelt er blitt strengere

Med dette som bakteppe har sekretariatet gjennomgått samtlige 4.14-klager i 2013 og 2014. En oversikt over klagen, med merknader, følger som vedlegg til dette dokumentet. Der er det også tatt med to saker, PFU-sak 2013-173 og PFU-sak 2013-342 (sistnevnte er en av de to uttalelsene som har skapt debatt), selv om disse ikke er felt på 4.14, men på punkt 3.2 om kildekritikk og opplysningskontroll. Dette kommer vi tilbake til.

De registrerte sakene i 2013 og 2014 er sammenholdt med enkelte tidligere uttalelser i 4.14-saker, samt med NPs egen veileder til VVP 4.14. I tillegg har sekretariatet sammenholdt tidligere PFU-uttalelser vedrørende meningsjournalistikk og kommentarer med de siste og til dels omdiskuterte uttalelsene. Her finner du opptak av debatt i Oslo Redaktørforening om temaet:

<http://new.livestream.com/accounts/3722443/events/2946873/videos/49378290>

Vedlagt dette dokumentet følger for øvrig også den etiske årsrapporten som inngår i NRs nasjonale redaksjonelle årsrapport, og den omtalte veilederen fra Norsk Presseforbund.

Saken legges frem uten innstilling.

2. PFU og meningsjournalistikken, særlig i relasjon til Vær Varsom-plakatens punkt 4.14 og dels punkt 3.2

Historikk

Sekretariatet har – ved søk i PFU-basen – identifisert totalt 23 fellede uttalelser etter VVP 3.2 og 4.14 mot leder- og kommentarartikler og innsendte kronikker og leserbrev, i periode fra 1995 og frem til dags dato. (Se tabell 1). PFU-basen er ikke nødvendigvis helt presis, så det kan tenkes at det finnes et par eksempler til, men oversikten antas å omfatte de aller fleste sakene. Av de 23 uttalelsene er 12 lederartikler, syv kommentarartikler (skrevet av redaksjonens egne medarbeidere) og fem innsendte innlegg eller kronikker. (I ett tilfelle er det fellelse på både kommentarartikkel og innsendt innlegg). Som grunnlag for fellelse er punkt 4.14 benyttet i 13 saker og punkt 3.2 i 12 saker (i to saker er det felt på begge punkter).

I 13 av de 23 sakene gjelder fellelsen påstander og beskyldninger som på selvstendig grunnlag fremsettes i leder, kommentar eller innlegg (markert i blått i tabellen). I ti av sakene er det dels snakk om påstander og beskyldninger på reportasjeplass som gjentas i lederartikler, og hvor omtalen på reportasjeplass er det som i utgangspunktet utløser den samtidige imøtegåelsen eller er bakgrunnen for konklusjonen om manglende kildekritikk og opplysnings-kontroll. I flere av de sistnevnte sakene er det vanskelig å slå fast i hvor stor grad leder- eller kommentarartikkelen er medvirkende til den fellede uttalelsen. I enkelte saker har utvalget brukt en formulering om at det presseetiske bruddet ”forsterkes” ved at de beskyldningene som det ikke er gitt anledning til å imøtegå, gjentas i lederartikkelen.

Sjangeruavhengighet

PFU har ved en rekke anledninger slått fast at retten til samtidig imøtegåelse i utgangspunktet er sjangeruavhengig. Det samme slås fast i NPs veileder til forståelse av VVP 4.14, punkt 14. Fra dette utgangspunktet gjør veilederen tre presiseringer:

- a) Det kan ikke kreves samtidig imøtegåelse under direkte sending. Her vil spørsmålet om brudd på god presseskikk avhenge av hvordan programlederen håndterer sterke beskyldninger mot personer, institusjoner eller bedrifter som ikke er tilstede og kan forsvare seg.
- b) Angrep som måtte komme under politiske debatter og møter må kunne refereres uten at man innhenter samtidig imøtegåelse.
- c) Retten til samtidig imøtegåelse kan fravikes når angrep og beskyldninger inngår som en del av et løpende politisk ordskifte.

Imøtegælsesretten trer imidlertid i kraft i det øyeblikk det blir snakk om ”grove, konkrete og personlige angrep”, jfr veilederens punkt 14.

Tabell 1 Fellende PFU-uttalelser etter VVP 4.14 og 3.2 - kommentarer- og lederartikler 1995-2014

Sak nr	Redaksjon	Leder	Komm	Innsendt	4.14	3.2.	Merknader
1996-103	Praktisk båtliv		x	x	x		Innskutte kommentarer i innsendt innlegg
1996-119	Fylkesmagasinet Sentrum		x		x	x	Sterke påstander mot identifisert advokat, gjentatt i kommentarartikkel
1998-060	HaldenPosten		x		x		Usignert kommentar
1998-143	Halden Arbeiderblad	x				x	Kommunal brosjyre kalt for ”falsum”
1999-017	Se og Hør	x				x	Feilaktig gjengivelse av Ole Paus-dommen
1999-107	Tromsø	x				x	Feilaktig påstand i rep gjentatt på lederplass etter at påstanden var korrigert
1999-196	Seilas	x			x		Påstander i rep gjentatt i lederartikkel
2000-102	Sarpsborg Arbeiderblad	x				x	Påstander i rep gjentatt i lederartikkel
2002-025	Telemarksavisa	x			x		Påstander i rep gjentatt i lederartikkel
2002-056	Halden Arbeiderblad	x				x	Feilaktig påstand om sterke beskyldninger
2003-023	Aura Avis			x	x		Påstander mot lett identifiserbart utested
2004-110	Moss Dagblad	x				x	Påstander om barnevernet – rep og leder
2009-053	Handelsbladet FK	x			x		Påstander om konkurrerende fagblad
2009-141	Aust Agder Blad			x	x		Sterke personpåstander i leserinnlegg
2010-108	Snåsningen	x			x		Påstander om økonomisk kameraderi
2010-223	Vesteraalens Avis			x	x		Formidling av rykter om ansettelsesforhold
2011-340	Sør-Trøndelag		x			x	Samme påstander som på repplass
2012-065	K7 Bulletin (NHH)	x			x	x	Påstander i både nyhets- og lederartikkel
2012-206	Bergensavisen	x			x		Påstander om regelbrudd ved campingplasser
2012-041	Dagbladet		x			x	Hore-kommentaren
2013-173	Demokraten		x			x	Påstander om rådyrkalvdrap med slåmaskin
2013-342	Verdens Gang		x			x	Q-park-saken
2014-006	Stavanger Aftenblad			x	x		Kronikk om krigshistoriebok
Total	23 fellende uttalelser	12	7	5	13	12	11 saker hvor påstandene kun fremsettes i leder-, kommentarartikkel eller leserbrev I mange av de andre sakene er påstander på reportasjeplass gjentatt i lederartikkel

Noen eksempler:

I sak 1998-060 (Haldenposten) uttaler for eksempel PFU om en innklaget kommentarartikkel:

"Uansett finner utvalget at avisen på uakseptabel måte bruker artikkelen til å utsette klageren for mistanke om uhederlighet i utøvelsen av sitt politiske verv, uten at han på forhånd er konfrontert med innholdet. Etter utvalgets mening ville en tilsvarende omtale av identifiserbare personer i vanlig reportasjesammenheng ha utløst retten til å komme samtidig til orde, slik denne er nedfelt i Vær Varsom-plakatens punkt 4.14, der det blant annet heter: "De som utsettes for sterke beskyldninger skal såvidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse av faktiske opplysninger"."

Samtidig har utvalget ved flere anledninger gitt uttrykk for at det må være stor takhøyde på leder- og kommentarplass, og særlig i den politiske debatten. Et eksempel, om enn ikke fra den politiske debatten:

I sak 2001-134 (Våre Spaniels) sier PFU:

"Når det gjelder den innklagede lederartikkelen, går det klart fram at det er bladets redaktør og klubbens leder som kommer med meningsytringene. På lederplass skal det være stor takhøyde for bruk av karakteristikker, og utvalget anser at den påklagede lederartikkelen ligger innenfor det presseetisk akseptable."

Utvalget har imidlertid, ved flere anledninger, understreket at det er meninger og karakteristikker som skal beskyttes, og som kan unntas fra den samtidige imøtegåelsen, ikke faktiske påstander og beskyldninger på feilaktig eller dårlig grunnlag:

I sak 2009-053 (Handelsbladet FK) sier PFU:

"Utvalget vil imidlertid understreke at den omtalte takhøyden nettopp gjelder meninger, i form av ytringer og karakteristikker. Men også på lederplass er det viktig å tilstrebe at faktiske opplysninger er dokumenterte. Utvalget viser her til Vær Varsom-plakatens punkt 3.2, der det heter: «Vær kritisk i valg av kilder og kontroller av opplysningene som gis er korrekte.» Etter utvalgets mening kan det ikke være tvil om at den påklagede lederartikkelen inneholder påstander av faktisk art, påstander om at Dagligvarehandelen har en praksis som ikke er forenlig med de krav pressen selv setter. Derfor mener utvalget at klageren burde ha fått mulighet til samtidig imøtegåelse. Her viser utvalget til Vær Varsom-plakatens punkt 4.14, der det heter: «De som utsettes for sterke beskyldninger skal så vidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse av faktiske opplysninger.»"

I sak 2010-108 (Snåsningen) omtrent det samme:

"Utvalget verken kan eller vil ta stilling til om påstandene i lederartiklene er korrekte. Men utvalget konstaterer at det som uttrykkes er svært sterke påstander om begunstigelser og kameraderi som, om de skulle være korrekte, er høyst uakseptable. At det ikke er naturlig med samtidig imøtegåelse i leder- og kommentarsjangrene, kan ikke innebære at Snåsningen kan bringe delvis nye beskyldninger av denne art til torgs uten at de angrepne får anledning til å

ta til motmæle, i samme avis. Dette kunne eventuelt skjedd på reportasjeplass. Det vises til Vær Varsom-plakatens punkt 4.14, der det blant annet heter: «De som utsettes for sterke beskyldninger skal så vidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse av faktiske opplysninger.»»

I sak 2010-223 (Vesteraalens Avis) understrekes at dette også gjelder innsendte leserinnlegg:

”Utvalget vil presisere at de pressetiske normene også gjelder for meningsjangrene, som for eksempel leserinnlegg. Samtidig må det være stor takhøyde for hva som kan uttrykkes på meningsplass, også med hensyn til kritikk som rammer enkeltpersoner. I et av de påklagede leserinnleggene i Vesteraalens Avis mener imidlertid utvalget det fremkommer faktiske påstander av en slik art at retten til samtidig imøtegåelse utløses. Det videreformidles rykter om den ene klagerens ansettelsesforhold, som han etter utvalgets mening burde ha fått svare på, eventuelt på nyhetsplass.”

I sak 1999-196 (Seilas) får bladet kritikk for ”forbeholdsløst” å ha lagt en uimotsagt versjon til grunn for en lederartikkel:

”I det påklagede tilfellet anser utvalget at bladet på en uakseptabel måte har gitt skipperen, som fortsatt hadde et uoppgjort økonomisk forhold til klagerne, anledning til ensidig å legge fram sin subjektive kritikk av dem. Utvalget finner det også klanderverdig at bladet på lederplass, forbeholdsløst og uten nærmere undersøkelser, slutter seg til kritikken. Slik utvalget ser det, skulle klagerne under alle omstendigheter vært kontaktet og gitt mulighet til samtidig kommentar. Utvalget viser til Vær Varsom-plakatens punkt 4.14, der det blant annet heter: ”De som utsettes for sterke beskyldninger skal så vidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse av faktiske opplysninger.””

I sak 2004-005 (Akershus Amtstidende) gir PFU konsesjon til ensidig fremstilling av saker på leder- og kommentar plass:

”Utvalget konstaterer at lederartikkelen gir en ensidig fremstilling av saken, men mener dette er innenfor de vide rammer som den offentlige debatt må ha på leder- og kommentar plass.”

I sak 2006/206 (Avisa Nordland) konstaterer imidlertid PFU at lederartikler må kunne ”bygge videre” på kildenes utsagn på reportasjeplass:

”Selv om avisen med fordel kunne ha gitt noen titler og inngresser en mindre konstatende form, anser utvalget at det tydelig framgår av artiklenes innhold for øvrig at det er pasienters og pårørendes opplevelse av de enkelte hendelsesforløp som formidles. Etter utvalgets mening må det også kunne aksepteres at avisen på lederplass velger å bygge videre på kildenes utsagn, og der konkludere med at Helsetilsynet bør se nærmere på forholdene.”

I sak 2011-083 (Bergensavisen) gir PFU en relativt sett ganske vid konsesjon til fravær av samtidig imøtegåelse:

”Utvalget konstaterer at klageren har fått komme til orde i artikkelen, og at hun tilbakeviser påstandene som kommer frem. Klageren har imidlertid ikke fått anledning til samtidig å imøtegå påstandene som fremsettes i lederartikkelen. Noen av påstandene som fremkommer der er slik at det kunne utløst et slikt krav. Selv om utvalget mener at påstandene er av en for konstatende art, og at det ikke er presist nok hvem påstandene er ment å ramme, ser utvalget det likevel slik at det vises til forhold som tidligere er omtalt i avisen og som leserne må kunne antas å kjenne til i en større referanseramme.”

I sak 2012-065 (K7 Bulletin) er utvalget ganske kategorisk i sin tilnærming til forholdet mellom meningsjournalistikken og imøtegåelsesretten: *”Det utvalget imidlertid finner presseetisk problematisk, er påstandene om juks og at klager er tatt med buksene nede. Utvalget kan ikke se at klager har fått forsvare seg mot slike sterke påstander, og utvalget minner om at retten til samtidig imøtegåelse gjelder for alle nye beskyldninger av faktisk art – også om beskyldningene fremsettes i leder- eller kommentarartikler.”*

Et spørsmål er om PFU har blitt strengere med hensyn til hva som inngår i en løpende debatt.

I sak 2012-206 (Bergensavisen) blir avisen felt etter 4.14 for en lederartikkel som relaterer seg til en nyhetsartikkel to dager tidligere, og hvor klageren fikk kommentere en kritisk tilsynsrapport:

”I Vær Varsom-plakatens punkt 4.14 heter det blant annet: «De som utsettes for sterke beskyldninger skal såvidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse av faktiske opplysninger.» Slik utvalget ser det, blir klager nettopp utsatt for slike sterke beskyldninger i lederartikkelen. Utvalget merker seg at klager har fått kommentere tilsynsrapporten på nyhetsplass tidligere. I denne sammenheng må utvalget imidlertid minne om hva det også tidligere har uttalt; tidligere uttalelser opphever ikke kravet til samtidighet. Selv om det heller ikke er naturlig med samtidig imøtegåelse i lederartikler, mener utvalget at BA ikke kunne bringe de aktuelle beskyldningene til torgs uten at de angrepne fikk ta til motmæle i samme avis. Ved å gi plass til en samtidig imøtegåelse, ville avisen for øvrig også kunne moderere det konstaterende inntrykket og i noe større grad balansere fremstillingen.”

Etter sekretariatets mening stiller denne saken spørsmål ved muligheten for – på lederplass – å kommentere saker i nyhetsbildet, så fremt det ikke skjer samtidig med reportasjen som ligger til grunn for lederartikkelen.

Og så er det selvsagt sak 2013-342 (Verdens Gang), hvor PFU mener at en kommentarartikkel burde vært tydeligere på uenigheten om de faktiske forhold som ligger til grunn for kommentatorens konklusjoner:

”Utvalget har videre slått fast at takhøyden skal være stor i kommentarer og andre meningsbærende artikler. Samtidig har utvalget understreket at Vær Varsom-plakatens krav til blant annet kontroll av opplysninger og samtidig imøtegåelse gjelder, også i denne sjangeren. Utvalget anser at det ikke kan være tvil om at VG på publiseringstidspunktet var kjent med at klager bestred Dine Pengers fremstilling av møtet mellom parkeringsvakten og den bøtelagte i det gjengitte eksempelet. Idet avisen publiserer dette uten forbehold, mener utvalgets flertall det innebærer et brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 3.2, der det blant annet heter: «Vær kritisk i valg av kilder, og kontroller at opplysninger som gis er korrekte. Det er god presseskikk å tilstrebe bredde og relevans i valg av kilder.»

Mulige punkter til diskusjon

Med dette som utgangspunkt, mener sekretariatet at følgende punkter kan være aktuelle for diskusjon:

- 1) Skal det forventes samtidig imøtegåelse fra enhver offentlig myndighet eller institusjon? (Eks: Dersom noen beskylder ”Norge” for å bryte Menneskerettighetene, må det innhentes samtidig imøtegåelse fra regjeringen?). Dette er et generelt poeng hva gjelder 4.14, og ikke bare i forhold til meningsjournalistikken.
- 2) Når slår retten til samtidig imøtegåelse ift leder- eller kommentarartikler inn i de tilfellene hvor disse bygger på ferske reportasjer – jfr sak 2012-206 (Bergensavisen)
- 3) Hvor går terskelen for det som må karakteriseres som en ”løpende debatt”? (Jfr veilederens punkt 14 – se ovenfor)
- 4) Hvor strenge krav skal stilles til at man i leder- og kommentarartikler redegjør for faktagrunnlaget (reportasjene) som man bygger på, og også at det foreligger ulike syn på fakta?

3. Er PFUs praktisering av 4.14 generelt blitt strengere?

Som nevnt innledningsvis har sekretariatet gjennomgått samtlige 4.14-saker (frifinnelser og fellelser) i 2013 og så langt i 2014. Alle sakene er tatt inn i oversikten nedenfor.

På bakgrunn av gjennomgangen, holdt opp mot stikkprøver blant tidligere saker, mener sekretariatet det ikke er dekning for å si at PFUs praksis mht praktiseringen av 4.14 har blitt strengere det siste året. Av 42 fellelsene på 4.14 som er med i utvalget, gjelder de aller fleste konkrete og helt åpenbart sterke beskyldninger av faktisk art, hvor det ikke er innhentet samtidig imøtegåelse, og hvor bruddet – etter sekretariatets mening – er nokså åpenbart. Så finnes det noen saker/problemstillinger som kan være verdt å diskutere:

a) Hva skal til for å utløse imøtegælsesrett for offentlig myndighet? Sak 2013-168:

”Utvalget har tidligere, på prinsipielt grunnlag, slått fast at det ikke kan trekkes et skille mellom institusjoner/organisasjoner på den ene siden og navngitte enkeltpersoner på den andre når det gjelder retten til samtidig å kunne imøtegå sterke beskyldninger. Det betyr at Statens vegvesen Vegdirektoratet var den

rette instans og utvalget mener også at anklagene som fremkom var alvorlige og at TransportMagasinet ikke skulle latt disse stå uimotsagt. Selv om utvalget er enig med innklagede i at Statens vegvesen kunne tatt kontakt med TransportMagasinet straks de var kjent med kritikken, og fått et tilsvar på trykk, må det likevel konstateres brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 4.14.”

Hva var anklagene?

”Finn Abrahamsen mener at det er personer som er sentralt plassert hos myndighetene som stopper mulighetene for å modernisere bremsetestene hos Statens vegvesen i Norge og Bilprovningen i Sverige.

- Man kan faktisk lure på om det ligger økonomiske årsaker bak at man ikke en gang vil forsøke å innføre de nye testmetodene som nå har blitt tatt fram.»
Under et bilde av Abrahamsen og Skjoldre stod det:

«Finn Abrahamsen og Jan-Arnt Skjoldre er to tidligere kriminalpolititjenestemenn som utreder problemene med dårlig bremsetilpassning. Dette for å kunne få sentrale myndigheter i Norge til å gjøre noe med saken, og ikke bare henviser til det EU-direktivet som Statens vegvesen arbeider etter.»

b) Kan man felles på å ha ”satt sammen” opplysninger, uten direkte å fremme beskyldninger? Sak 2012-342:

”Det som dermed gjenstår er klagers primære anførsel, koblingen mellom omtalen av innbruddet og tyveriet av skattesjefens pc, og omtalen av den forestående rettssaken. Utvalget noterer seg at DN mener det var naturlig å koble dette sammen, i og med at pc-en inneholdt materiale som var relevant for rettssaken. Utvalget konstaterer at denne koblingen utgjorde poenget med saken, og at Dagens Næringsliv, uten å si det direkte, går langt i å skape et inntrykk av at Transocean sto bak tyveriet i Sandnes for åtte år siden. Dette fremstår som en udokumentert påstand, selv om det ikke er gitt faktisk uriktig informasjon. Utvalget vil understreke at selv om det dreier seg om verdens største riggselskap, som må kunne tåle mye, så må retten til å imøtegå sterke beskyldninger gjelde også for dem. Utvalget mener at DN burde klargjort for Transocean at avisen ville koble de to forholdene, og dermed gitt selskapet en reell mulighet til å imøtegå koblingen, i tråd med kravet i Vær Varsom-plakatens punkt 4.14 om samtidig imøtegåelse.”

c) Er det tilstrekkelig at det ”skapes inntrykk” av klanderverdige forhold – jfr sak 2013-076:

”Når klagers innvendinger og kommentarer ikke blir formidlet, fremstår publiseringene som svært ubalanserte. Utvalget mener det rettes sterke faktiske beskyldninger mot klager i alle innslagene, og minner NRK om at retten til imøtegåelse gjelder selv om redaksjonen mener den har dekning for de faktiske forhold. Slik utvalget ser det, er det ikke tvil om at det etterlatte inntrykk i alle de påklagede publiseringene er at klager har gjort noe klanderverdig. At dette får stå uimotsagt, er ikke god presseskikk. Klager hadde ved flere anledninger gitt NRK sine oppfatninger om saksforholdene per e-post. Det vises ellers til at tidligere uttalelser ikke opphever kravet til samtidighet. Utvalget merker seg også at det fremsettes nye beskyldninger som NRK ikke har konfrontert klager med.”

d) Hva må forventes av anstrengelser for å få samtidig imøtegåelse – jfr sak 2013-194:

”I det påklagede tilfellet fremsettes det sterke beskyldninger både mot borettslaget og mot navngitte enkeltpersoner i styret. Utvalget er ikke i tvil om at beboerens yringer utløste den samtidige imøtegåelsesretten. Videre registrerer utvalget at avisen har forsøkt å få de som er angrepet i tale. Spørsmålet er

om avisen har anstrengt seg nok. Utvalget minner om at den angrepne skal gjøres kjent med det konkrete innholdet i beskyldningene. Videre må den angrepne få en rimelig tid til å svare, og fristen må stå i forhold til påstandenes omfang og kompleksitet. Etter utvalgets mening har Eidsvoll Ullensaker Blad ikke klart å godtgjøre at den angrepne part ble forelagt de konkrete beskyldningene som ble rettet mot dem, før artikkelen ble publisert (jfr. Vær Varsom-plakatens punkt 4.14). Slik utvalget ser det, burde avisen ventet med publiseringen til redaksjonen var sikker på at den angrepne var kjent med innholdet i kritikken.”

Dette er avisens omtale av forsøkene på å komme i kontakt med styret i borettslaget:

Journalisten sendte derfor en sms:

«Hei. Jeg ønsker å komme i kontakt med styreleder i Dalsliene borettslag. Ifølge nettsiden deres er det Åse Merete Ejersbo, som står oppført med dette nummeret i telefonkatalogen. Vi skriver en sak om Lydia Malaka, og ønsker kommentar fra borettslaget. Fint om hun kan ta kontakt med meg, mvh, Anita Hanken, Eidsvoll Ullensaker Blad.»

Det kom ikke noe svar. Journalisten ringte da rundt til de andre styremedlemmene og varamedlemmene, men fikk ikke svar. Det ble også sendt en e-post, den er fortsatt ubesvart.

Klokken 10 ringer imidlertid Christian Ejersbo tilbake. Samtalen var slik:

- Det er hun (Lydia Malaka, red. anm.) som selv har stoppet prosessen. Men dette vil jeg ikke kommentere, sier Ejersbo når EUB forklarerer ham saken.
- Er det du som er styreleder?
- Det har ikke du noe med, sier Ejersbo.
- Da får jeg prøve å finne ut av det på annet vis?
- Du får nok de, sier Ejersbo og legger på.

Og videre:

”Om Vær Varsom-plakatens punkt 3.2, skriver EUB «[Vi har] tilstrebet å få begge sider i nabokonflikten i tale. Vi har forsøkt å komme i kontakt med styreleder både via telefon og epost. Vi har også forsøkt å komme i kontakt med alle som er oppgitt som medlemmer av styret, inkludert varamedlemmer. Den eneste som valgte å ringe tilbake var styremedlem Christian Ejersbo, som er gift med styrets leder. Christian Ejersbo sier til våre journalist at han ikke ønsker å kommentere saken. Han ønsker heller ikke å fortelle hvem som er styrets leder.» Avisen mener den har gjort sitt ytterste for å kontrollere opplysningene, men ingen i styret har ønsket å snakke med avisen og dette har beklageligvis ført til at den ene parten i nabokrangelen fikk komme mer til orde enn den andre.”

e) Kan klager velge hvem som skal svare – også når det vanskeliggjør imøtegåelsen? Jfr sak 2013-255:

”Det utvalget finner presseetisk utilstrekkelig, er imidlertid avisens håndtering av den samtidige imøtegåelsesretten (jfr. Vær Varsom-plakatens punkt 4.14). Sett i lys av artikkelens omfang og påstandenes alvorsgrad mener utvalget at avisen skulle anstrenge seg mer for å sikre klagers rett til å ta til motmæle i samme artikkel. Det vises her til tidsfaktoren og kontakten forut for publisering. Utvalget kan ikke se at det var forhold som tilsa at artikkelen ikke kunne ventet, og utvalget finner det heller ikke godtgjort at klager ikke aktet å benytte seg av imøtegåelsesrett. Videre er utvalget av den oppfatning at det må være opp til den angrepne å avgjøre hvem som skal svare på anklagene. At artikkelen publiseres uten at den angrepne part får uttale seg, svekker også avisens mulighet til kontroll av opplysninger (jfr. Vær Varsom-plakatens punkt 3.2).”

Tabell 2: Behandlede 4.14-klager (+ to 3.2-klager) i PFU i 2013 og 2014 (til og med mars)

Sak	Klager	Klager - kategori	Innklaget (redaksjon)	Stoffområde	Genre	Stikkord	PFU	Konkl.	VVP	Merknader
2014										
2013-345	Fred Lyngmyr	Næringsdrivende	Telemarksavisa	Økonomi	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2014-01-28	Kritikk	4.14	Ikke tilstrekkelig at det som måtte oppfattes som klagers advokat uttaler seg
2013-320	NN	Privatperson	Brønnøysund Avis	Forvaltning Politikk	Leserinnlegg Nyhetsartikkel	Saklighet og omtanke Samtidig imøtegåelse	2014-01-28	Brudd	4.1, 4.14	Brudd pga manglende imøtegåelse av beskyldninger i leserinnlegget
2013-316	Marlene Imre	Næringsdrivende	Namdalsavisa	Næringsliv	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2014-01-28	Ikke brudd	4.14	Egentlig ikke 4.14.-klage, PFU henviser til andre del av punktet, men er det riktig når 4.14 ikke er påberopt av klager overhodet?
2013-173	Ingrid Lieng West (med samtykke)	Privatperson	Demokraten	Landbruk	Kommentararti	Opplysningskontroll	2014-01-28	Brudd	3.2	Burde sjekket opplysninger med berørt part
2014-017	Hurtigruten ASA	Bedrift	Østhavet	Samferdsel	Nyhetsartikkel	Fakta og kommentar	2014-02-25	Brudd	4.2, 4.14	Tidligere avslag på muligheten for å imøtegå gir ikke fritak ved nye publiseringer
2014-013	Jens Martin Kriste	Lege	Namdalsavise	Helse Forvaltning	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse Tilsvarsrett	2014-02-25	Brudd	4.14, 4.15	Ikke anstrengt seg tilstrekkelig for å få klageren i tale, sett i lys av graden av kritikk
2014-006	Svein Magne Olse (forfatter)	Privatperson	Stavanger Aftenblad	Kultur Historie	Nyhetsartikkel Kronikk	Samtidig imøtegåelse	2014-02-25	Brudd	4.14	Ikke presentert alle konkrete beskyldninger, bl a påstander om trusler
2013-342	Q-park AS	Bedrift	Verdens Gang	Næringsliv Forbruker	Kommentar	Opplysningskontroll	2014-02-25	Brudd	3.2	Dissens 4-3. Flertallet mener det bryter med 3.2 å legge den ene partens versjon til grunn

Sak	Klager	Klager - kategori	Innklaget (redaksjon)	Stoffområde	Genre	Stikkord	PFU	Konkl.	VVP	Merknader
2014										
2013-333	Bjørn Funder Hall	Privatperson	TV2	Politikk Samfunn	Nyhetsinnslag	Premisser Samtidig imøtegåelse	2014-02-25	Brudd	3.3, 4.14	Brudd på 4.14, fordi klager ikke fikk imøtegå påstander om at han hadde truet med å sprengte Stortinget
2013-321	Schrøder Eiendom (via advokat)	Bedrift	Dine Penger	Næringsliv	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2014-02-25	Ikke brudd	3.2, 4.14	Mener imøtegåelsesretten er ivarettatt på en "akseptabel" måte Samlet vurdering
2013-019	Metro Tours LTD	Bedrift	Haugesunds Avis	Næringsliv Reiseliv	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2014-03-25	Ikke brudd	4.14	
2014-015	NN (via advokat)	Næringsdrivende	Hordaland	Krim	Nyhetsartikler	Samtidig imøtegåelse	2014-03-25	Brudd	4.14	Klager ikke forelagt påstander om "menneskehandel", hvilket førte til brudd etter 4.14
2013-358	Torunn Skottevik	Politiker	Romerikes Blad	Politikk	Nyhetsartikkel	Premisser Samtidig imøtegåelse	2014-03-25	Ikke brudd	3.3, 4.14	Ikke nødvendig å kontakte politiker for forklaring av hennes egne uttalelser på Facebook
2013-291	Bodø i Vinden	Organisasjon	Bodø Nu	Politikk Næringsliv	Nyhetsreportas Lederartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-03-25	Brudd	4.14	Brudd fordi nettversjonen, ved et uhell, bare hadde fått med deler av den samtidige imøtegåelsen

Sak	Klager	Klager - kategori	Innklaget (redaksjon)	Stoffområde	Genre	Stikkord	PFU	Konkl.	VVP	Merknader
2013										
2012-340	Dronninga AS v/Hanne Watten	Næringsdrivende	Aura Avis	Forbruker	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-01-29	Brudd	4.14	Beskyldninger om dårlig mat og service på bevertningssted fra anonymt intervjuobjekt
2012-300	Legelisten.no	Næringsdrivende	Dagens Medisin	Helse	Nyhetsartikler	Samtidig imøtegåelse	2013-01-29	Ikke brudd	4.14	Intervju med repr for H.dir. utløste ikke imøtegåelsesrett
2012-284	Landslaget mot tobakkskader	Organisasjon	TV2	Forskning - h	Nyhetsreportas (fjernsyn)	Samtidig imøtegåelse	2451-03-20	Brudd	3.2, 4.13, 4	Tok ikke kontakt med forsker hvis rapport om kreftfare ifm snus ble hevdet var manipulert med
2012-185	Petter Berge	Næringsdrivende	Dagens Næringsliv	Næringsliv	Nyhetsartikkel	Saklighet omtanke Titler, inngresser Identifisering Samtidig imøtegåelse	2013-01-29	Ikke brudd	4.1, 4.4, 4.4.14	PFU har ikke adressert klagerens punkter om titler og inngresser og heller ikke samtidig imøtegåelse ikke registrert som 4.14.-klage
2013-011	Jonny Larsen	Næringsdrivende	Dagens Næringsliv	Næringsliv	Reportasje	Saklighet omtanke Fakta kommentar Titler inngresser Bildebruk Samtidig imøtegåelse	2013-02-26	Ikke brudd	4.1, 4.2, 4.4.10, 4.11 4.14	Strengt tatt ingen 4.14-klage, i og med at klageren faktisk ikke har referert til dette punktet
2012-315	Misjonon Jesus Le	Organisasjon	Bodø Nu	Religion	Reportasje	Opplysningkontroll Kildekriikk Fakta kommentar Samtidig imøtegåelse	2013-02-26	Brudd	3.2, 4.2, 4.	Bruddet gjelder sammenblanding av fakta og kommentar, samt at påstander om klager, bl a knyttet til helbredelse ikke ble imøtegått

2012-335	Bodø Taxi BA	Bedrift	Avisa Nordland	Kriminal	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Kildekritikk Titler ingresser Samtidig imøtegåelse Tilsvarsrett	2013-03-21	Brudd	3.2, 4.4, 4.14, 4.15	Kontakt med drosjeselskapet kunne ikke oppfylle kravet til samtidig imøtegåelse fra den aktuelle drosjesjåføren
2012-317	Peter Vukicevic v. adv Vidar Strøm	Privatperson (idrettstrener)	Dagbladet	Sport	Nyhetsartikkel Kommentar	Kildekritikk Skjult opptak Saklighet og omtanke Fakta kommentar Forhåndsdom	2013-03-21	Ikke brudd	3.2, 3.10, 4.1, 4.2, 4.	Skal ikke med i utvalget, er ingen 4.14-klage, selv om PFU-sekr. har kategorisert den som det. 4.14 ikke påberopt av klager
2013-080	Aldersund skole	Offentlig institusjon (skole)	Helgelands blad	Skole	Leserinnelegg (anonymt)	Opplysningskontroll Kildekritikk	2013-04-30	Brudd	3.2, 4.14	Anklager om dårlig renhold ikke gitt anledning til å imøtegå
2013-039	Kvalsund kommune	Offentlig myndighet (kommune)	NRK Dagsrevyen	Forvaltning	Nyhetsreportasje (fjernsyn)	Kildekritikk Premisser Saklighet og omtanke Titler Samtidig imøtegåelse	2013-04-30	Brudd		PFU har ikke adressert 4.14, selv om dette er klagepunkt. NRK felt på 3.2 pga for konstaterende form i omtale av enkelte beskyldninger
2013-28	Fjordkraft	Bedrift	Telen	Forbruker	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Kildekritikk Kommentar og fakta Titler ingresser Beklagelse Samtidig imøtegåelse	2013-04-30	Brudd	3.2, 4.2, 4. 4.13, 4.14	Påstander om at Fjordkraft er mye dyrere enn navngitt konkurrent, og ellers andre anklager som ikke er imøtegått
2013-006	Are-Martin Sandvi	Privatpersoner	Stavanger Aftenblad	Helse/sosial	Reportasje	Saklighet og omtanke Identifisering Bruk av bilder Beklagelser Samtidig imøtegåelse	2013-04-30	Brudd	4.1, 4.7, 4. 4.13, 4.14	Ikke brudd på 4.14, PFU mente det ikke var snakk om slike beskyldninger som utløser imøtegåelsesrett. Derimot felt på saklighet og omtanke

2013-001	Jann Atle Jensen	Politiker	Askøyværingen	Politikk Forvaltning	Nyhetsartikkel	Titler ingresser Samtidig imøtegåelse	2013-04-30	Ikke brudd	4.4, 4.14	Ikke innhold som utløser rett til samtidig imøtegåelse Artikkelen del av en "langvarig" dekning av en pågående politisk uenighet
2012-329	Entra Eiendom AS	Bedrift	NRK Dagsrevyen	Næringsliv	Nyhetsinnslag (fjernsyn)	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2013-04-30	Brudd	3.2, 4.14	Feilaktig påstand om "etisk bløff" ifm Rockheim ikke sjekket og ikke gitt anledning til imøtegåelse
2012-267 A+B	NN og XX	Privatpersoner	Rogalands Avis	Rettsak	Nyhetsartikkel (rettsreferat)	Identifisering Samtidig imøtegåelse	2013-04-30	Brudd	4.7, 4.14	Brudd, men ikke på 4.14. PFU mente retten til imøtegåelse var oppfylt. Derimot felt på indirekte identifisering.
2012-093	Hans Kringstad	Privatperson (redaktør)	Sør-Trøndelag	Forvaltning	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Premisser for int.sit. Samtidig imøtegåelse	2013-04-30	Brudd	3.2, 3.3, 4.	Sammenhengen utløser imøtegåelsesretten, mener PFU I tillegg felt på 3.3, som ikke er nevnt av klager.
2013-078	Hog Riders MC	Organisasjon	NRK.no	Krim	Nyhetsartikkel (nett)	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2013-05-28	Ikke brudd	3.2, 4.14	Gjengivelse av NTB-melding med nøkterne sitater om funn under politiaksjon. Utløser ikke samtidig imøtegåelse, mener PFU
2013-077	Hog Riders MC	Organisasjon	Bergens Tidende (papir og nett)	Krim	Nyhetartikkel Kommenta	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2013-05-28	Ikke brudd	3.2, 4.14	BT hadde anstrengt seg for å få representanter for klager i tale
2013-076	Kjetil Fjerdings	Næringsdrivende	NRK Nyheter (Dagsrevyen, Dagsnytt og NRK.no)	Næringsliv	Nyhetsinnslag	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2013-05-28	Brudd	3.2, 4.14	Inntrykk av klanderverdige forhold får stå uimotsagt

2013-194	Dalsliene Borettsk	Organisasjon	Eidsvoll Ullensaker (bolig)	Organisasjon	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Arbeidsprosess Rettelse beklagelse Samtidig imøtegåelse	2013-09-24	Brudd	3.2, 3.9, 4.13, 4.14	PFU med meget streng tolkning av hva som skal til for å oppfylle kravet om av de konkrete beskyldningene er presentert for den angrepne
2013-167	Arbeidsplassstillits Sandfallet ungdomskole	Organisasjon	Utdanning	Skole	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Omtale av barn Samtidig imøtegåelse	2013-09-24	Ikke brudd		PFU mente imøtegåelse var innhentet fra riktig part, nemlig ordinærskolen og at spesialskolen ikke hadde en ubetinget rett
2013-119	Søren Eriksen	Privatperson	Budstikka	Forvaltning	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-09-24	Ikke brudd	4.14	Interessant sak mht hvem som er berettiget imøtegåelse og hva slags type "beskyldninger" det må være tale om
2013-236	NN	Privatperson	Sandefjords Blad	Rettssak	Nyhetsartikkel	Saklighet og omtanke Samtidig imøtegåelse	2013-09-24	Brudd	4.1, 4.14	SB mente kommunen var den angrepne part, og at det uansett var vanskelig å få kontakt med klager
2013-215	Anne-Lise Bjørke	Privatperson (forsker)	Ilaks.no	Næringsliv Forvaltning	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse Tilsvarsrett	2013-10-29	Ikke brudd	3.2, 4.14, 4.15	Interessant om terskelen for hvilke påstander som utløser imøtegåelsesrett og forholdet mellom 4.14 og 4.15
2013-200	Kristoffer Kanestrø	Politiker	Nordlys	Politikk	Nyhetsartikkel	Titler ingresser Rettelser beklagelser Samtidig imøtegåelse	2013-10-29	Brudd	4.4, 4.13, 4.14	Utvisomt brudd på 4.14, feil innrømmet og beklaget av Nordlys

2013-170	Røros kommune (teknisk etat)	Offentlig myndigh	Fjell-Ljom	Forvaltning	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-10-29	Brudd	4.14	PFU slår fast at kommunen har imøtegåelsesrett
2013-168	Statens vegvesen	Offentlig myndigh	Transportmagasinet	Forvaltning (samferdsel)	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse Tilsvarsrett	2013-10-29	Brudd	4.14, 4.15	Interessant med tanke på hvilke påstander mot offentlig myndighet som utløser rett til samtidig imøtegåelse
2013-271	Margrethe Hageru (rådmann)	Privatperson	Folkebladet	Rettssak Forvaltning	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse Tilsvar	2013-11-26	Ikke brudd	3.2, 4.14, 4.15	Ikke påstander av en art som utløser retten til samtidig imøtegåelse Artikler og innlegg må sees som ledd i en løpende debatt
2013-270	Hege og Leif B. Hu	Privatpersoner	Sogn Avis	Forvaltning	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-11-26	Brudd	4.14	
2013-260	Airpet Hotel	Bedrift	Romerikes Blad	Næringsliv	Nyhetsartikkel	Premisser Samtidig imøtegåelse Tilsvarsrett	2013-11-26	Ikke brudd	3.3, 4.14, 4.15	Klager har fått tilstrekkelig anledning til å imøtegå
2013-255	Adv Garstecki (pva klient)	Bedrift	Klassekampen	Næringsliv	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2013-11-26	Brudd	3.2, 4.14	Epost med tilbud om imøtegåelse sendt to timer før trykking PFU slår fast at det er opptil den angrepne å avgjøre hvem som skal svare på vedkommendes vegne

2013-190	NN	Privatperson	TVNorge	Krim	Nyhetsreportas (fjernsyn)	Opplysningskontroll Skjult kamera Forhåndsdom Identifisering Samtidig imøtegåelse	2013-11-26	Brudd	3.2, 3.10, 4.5, 4.7, 4.14	
2013-188	Sør-Trøndelag politidistrikt	Offentlig myndigh	Hitra-Frøya	Ulykke	Nyhetsartikkel	Opplysningkontroll Hensyn til ofre Samtidig imøtegåelse	2013-11-26	Kritikk	3.2, 4.6, 4.14	Felt for ikke å ha oppgitt at politimesteren var forespurt om å kommentere kritikk
2013-289	Unaas Cycling	Bedrift	Landevei.no	Sport	Nyhetsartikkel	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2013-12-19	Brudd	3.2, 4.14	
2013-267	Nordvakt AS	Bedrift	Altaposten	Næringsliv	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-12-19	Ikke brudd	4.14	Ord mot ord mht påstand om manglende arbeidskontrakt for en ansatt - for øvrig anses PFU imøtegælsretten for ivaretatt
2013-266	Tor Arne Morskog (Byrådslederens kontor, Tromsø kommune)	Politiker	Klassekampen	Politikk	Nyhetsreportas	Opplysningskontroll Samtidig imøtegåelse	2013-12-19	Brudd	3.2, 4.14	Ikke imøtegåelse av påstander om byrådets hensikt med deler av sin skolepolitikk i Tomsø
2013-265	Adv. Gunnar Kvam (pva klienter)	Politikere	iTromsø	Politikk	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-12-19	Brudd	4.14	iTromsø påstår at klager ble kontaktet, men ikke ville uttale seg - avisen likevel felt på dette punktet
2013-261	Samuel Dencker	Privatperson	Strilen	Rettsak	Nyhetsartikkel	Samtidig imøtegåelse	2013-12-19	Brudd	4.14	Ikke tilstrekkelig at avisen viste til tidligere kommentarer fra klageren

Medieetisk rapport 2013

Utarbeidet av Arne Jensen, generalsekretær i Norsk Redaktørforening

Rekordmange klager og rekordmange fellelser for brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 4.14. Det er fasiten på etikkåret 2013.

- Antall innkomne klager til Pressens Faglige Utvalg (PFU) endte på rekordhøye 377 i 2013, 20 flere enn året før. Antall behandlede klager gikk derimot ned med ti fra 374 i 2012 til 264 i 2013. Det innebærer at utvalget har pådratt seg en viss restanse i løpet av fjoråret.
- Antallet avgitte uttalelser gikk også noe ned, fra 148 i 2012 til 142 i 2013. Det er det laveste tallet siden 2009. Trolig skal ikke det tillegges for stor vekt. Antallet avgitte uttalelser har variert mellom 113 (2003) og 165 (2007) de siste 13 årene. Klagerne fikk medhold i 71 av sakene i fjor (63 brudd og 8 kritikk), altså nøyaktig 50 prosent av de sakene hvor utvalget har avgitt uttalelse. I perioden 2001 til 2013 har denne andelen kun vært høyere én gang. I 2003 ble det fellelse i 55 prosent av sakene.
- Brudd på retten til samtidig imøtegåelse (4.14) troner suverent øverst på brudd-statistikken i 2013. Hele 33 klager endte med fellelse på dette punktet. Det betyr at rundt halvparten av de 70 behandlede klagene hvor det ble konkludert med enten brudd eller kritikk, så er det vist til 4.14. I noen tilfeller er det også vist til andre punkter i plakaten, og i enkelte saker er det ikke primært 4.14 det er klaget på. Like fullt ble det satt en trist rekord: Aldri før har det vært så mange fellelser etter 4.14 som i fjor. Og hele 18 av de 33 er ”rene” 4.14-fellelser.
- Samtidig er det verdt å trekke frem et par positive trekk fra 2013. For det første ble antallet fellelser etter Vær Varsom-plakatens punkt 3.2 om kildekritikk og opplysningskontroll nesten halvert, fra 25 fellelser i 2012 til 13 fellelser i 2013. Dernest er det verdt å merke seg at det heller ikke i 2013 ble avsagt fellende uttalelser med hensyn til kontroll med nettdebattene. Det er nesten oppsiktsvekkende, men kan tyde på at det står bedre til på dette feltet enn det vi kanskje kan få inntrykk av. Det er fortsatt svært få fellelser når det gjelder omtale av selvmord, identifisering og privatliv, forhåndsdom og skjulte metoder.
- Antall klager som ikke får ordinær klagebehandling fordi mediernes frifinnes gjennom forenklet behandling, har økt sterkt de siste to år, og fikk en ny topp i år. Det kan tyde på at PFU og klageordningen blir stadig mer kjent (jfr antallet innkomne klager), men at en noe høyere andel av klagene er ganske svakt fundert. Samtidig gikk antallet saker med minnelig ordning ned til 32 fra rekordhøye 55 i 2012.

Antall klager til et høyere nivå

År	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Innkomne klager	216	207	183	267	253	255	314	268	292	284	354	357	377
Behandlet	216	188	179	261	261	247	294	277	285	291	339	374	364
Antall uttalelser	134	123	113	155	146	134	165	130	129	145	151	148	142
BRUDD	48	41	55	64	48	49	75	57	51	50	57	62	64
KRITIKK	7	10	7	7	16	6	6	3	10	13	10	9	8
IKKE BRUDD	79	72	51	84	82	79	84	70	68	82	84	77	70
Forenklet "fri"	31	21	29	41	53	56	66	71	77	67	109	117	146
Minnelig/trukket	30	31	24	36	32	35	40	49	48	48	39	55	32
Avvist/henlagt	21	12	13	29	30	22	23	27	31	31	40	54	44

Tabell 1: Klager mottatt i PFU 2001-2013, behandlede og delt på resultat. Fullstendig statistikk med noter på www.presse.no

Mange trodde nok at den toppen på klagestatistikken som vi så i kjølvannet av 22. juli kanskje skulle justeres ned på et mer normalt nivå igjen etter en tid, det vil si mellom 200 og 300 nye klagesaker per år. Så har ikke skjedd. Alt tyder på at det generelle nivået nå har hevet seg til mellom 300 og 400 saker per år, for ikke å si mellom 350 og 400 saker per år. Det siste gjenstår å se.

Antall uttalelser er fortsatt mer stabilt, og tallene innebærer da at antallet saker som ikke kommer til full behandling er økt ganske sterkt. Mens økningen i antall klager fra 2000 til 2012 var på 76 prosent, er økningen i antall klagesaker som er avvist eller gitt en forenklet behandling har vært på hele 205 prosent. Bare i løpet av de to siste årene er antall klager som ikke får full behandling økt fra omkring 100 til 170. Det skyldes i hovedsak at flere klager har vært gjenstand for det som kalles forenklet behandling, hvilket også betyr at mediet «går fri». Klager og frifinnelsene blir uansett lagt fram for PFU, og som i enkelte tilfeller velger å sette i gang ordinær klagebehandling. Den sterke økning i antall klager som ikke oppnår full klagebehandling er et utviklingstrekk som Norsk Presseforbunds styre bør ha et våkent øye med, ettersom det fort kan utvikle seg et inntrykk hos klagerne at de ikke få reell eller skikkelig behandling.

4.14.-fellelser suverent på topp

Oversikten over hvilke punkter i Vær Varsom-plakaten som oftest ga fellelse i PFU i fjoråret, har de samme to gjengangerne på topp som i mange år: Samtidig imøtegåelse og kildekritikk og opplysningskontroll. Punkt 4.1 om saklighet og omtanke har det blitt litt færre fellelser på.

Vær Varsom-plakatens punkt:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Samtidig imøtegåelse (4.14)	11	15	20	18	23	15	26	23	33
Kildekontroll, kildekritikk (VVP 3.2)	14	10	17	14	15	6	16	25	13
Identifisering (4.7)	6	7	4	3	9	4	4	4	8
Saklighet og omtanke (4.1)	19	9	19	12	6	13	10	10	8
Titler som går for langt (4.4)	3	7	13	9	6	9	4	7	6
Tekstreklameplakaten	1	1	1	0	4	2	0	5	6
Privatliv (4.3)	8	3	5	1	5	6	2	4	4
Virkning på ofre mv (4.6)	3	5	4	0	4	3	4	4	3
Nettdebatt mv (4.17)	0	0	4	2	1	0	4	0	0

Tabell 2: Tallene er i hovedsak hentet fra PFUs hovedstatistikk på Norsk Presseforbunds hjemmesider.

NPs generalsekretær brukte i fjor initiativretten i fire saker. Alle gjaldt tekstreklame. Både Dagens Næringsliv, klikk.no og Teknisk Ukeblad ble felt for brudd på god presseskikk. Hegnar Online derimot gikk fri, hvilket er en smule uvanlig når NPs generalsekretær klager med utgangspunkt i initiativretten. Hegnar Online var helt enig i at den påklagede annonsen brøt med tekstreklamebestemmelsen i VVP 2.6, men viste til at annonsen ble fjernet så snart ”etterkontrollen” oppdaget det, og at annonsen kun var vist 209 ganger før den ble fjernet. Det mente utvalget var tilstrekkelig kjapt reagert til at Hegnar Online ”etter en samlet vurdering” ikke hadde brutt god presseskikk. I tillegg til disse fire sakene ble det behandlet tre saker på tekstreklame fra ”vanlige lesere” og én klage fra ansvarlig redaktør i Sandefjords Blad, Jan Roaldset mot Aftenposten. Sistnevnte fikk ikke medhold i sin klage og Aftenposten gikk fri, mens de tre leserne bidro til at Nettavisen, TVNorge og Bladet Vesterålen ble felt.

Det offentlige fikk oftest medhold

I likhet med 2012 var det også i 2013 offentlige myndigheter som fikk medhold i størst andel av klagen de fikk til behandling i PFU. I fjor gikk det imidlertid helt til ytterligheten; det offentlige fikk medhold i samtlige klager! Nå var det riktignok bare åtte klager fra denne gruppen til behandling i fjor, en reduksjon med to tredeler fra året før. Det kan nesten synes som om det offentlige er i ferd med å bli ganske ”kresne” med hensyn til å vurdere hva det er verdt å klage på, men at når man først gjør det, så er klagen ganske godt begrunnet. For øvrig merker vi oss blant annet følgende trekk:

- Antall klager fra privatpersoner øker, og særlig fra det vi grupperer som ”vanlige folk”. Kanskje er det et utslag av at PFU har blitt mer kjent blant publikum? Rundt halvparten av ”vanlige folk” får medhold i klagen sine, mens andelen er litt lavere blant det vi kaller «aktører». Antall klager fra institusjoner har gått ned. Nedgangen her gjelder særlig klager fra bedrifter, mens antall myndighetsklager har økt noe.
- Antallet klager fra bedrifter har gått noe ned, mens antallet klager fra organisasjoner har gått litt opp. Det er imidlertid vanskelig å si noe sikkert om dette er lange trender, eller bare alminnelige årlige variasjoner.

Klagetyper	Personer		Institusjoner etc			I alt ¹
	”Vanlige folk”	Aktører	Bedrift	Organisasjon	Myndighet	
Antall klager	63	37	15	19	8	142
Medhold	31	16	8	8	8	71
Ikke medhold	32	21	7	11	0	71
I prosent	49/51	43/57	53/47	42/58	100/0	50/50

Inndelingen av klager i typegrupper er i år gjort med utgangspunkt i PFU-sekretariatets egen inndeling. Hovedinndelingen går mellom personer og institusjoner.

Persongruppen er igjen inndelt i ”vanlige folk” og ”aktører”. De ”vanlige” (som stort sett korresponderer med ”privatpersoner” i PFUs statistikk) er sjelden eller aldri – og oftest tilfeldig - i medienes søkelys, mens aktører er folk som har en eller annen rolle. Blant de siste har vi regnet journalister, redaktører, politikere, offentlig ansatte, folk som er involvert i kriminalsak eller folk som på lignende måte har opptrådt aktivt i det offentlige rom. Hovedgruppen består av myndigheter og offentlige virksomheter for øvrig, private bedrifter/selskaper og organisasjoner. Så vil det være noen flytende overganger. For eksempel er grensen for når du blir ”aktør” ikke knivskarp. Noen ganger kan det også være vanskelig å skille mellom personer og den organisasjon/etat/bedrift hvor de virker. En bedriftseier kan for eksempel klage som privatperson, men er samtidig sterkt identifisert med sin virksomhet, som kanskje også er utgangspunkt for omtalen.

Rekordår for 4.14-fellelser

For første gang i historien har antall fellelser etter punkt 4.14 om samtidig imøtegåelse passert 30-tallet. Det er en soleklar ny rekord, den gamle var fra 2011 og lød på 26 fellelser. Det er ikke mange år siden (2009) antallet fellelser for første gang passerte 20-tallet.

PFU-klager på punkt 4.14	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Antall avgitte uttalelser ¹	125	162	126	122	141	147	145	142
Antall klager etter 4.14	30	32	38	43	75	53	45	53
Antall brudd	12	17	18	23	13	24	22	30
Antall kritikk	2	0	0	0	12	2	1	3
Sum fellelser	14	17	18	23	15	26	23	33

1) Tabellen bygger på PFUs hovedstatistikk.

De dystre tallene fra de siste årene var grunnen til at Norsk Redaktørforening på sitt landsmøte i mai 2013 vedtok å opprette en egen 4.14-skvadron, med det siktemål å bevisst-gjøre redaksjonene, og dermed kanskje få ned antallet fellelser etter 4.14. Da er det selvsagt nedslående at det ble satt ny rekord i 2013, men arbeidet i 4.14.-skvadronene må trolig sees i et lengre perspektiv.

Klagetyper	Personer		Institusjoner etc			I alt
	"Vanlige folk"	Aktører	Bedrift	Organisasjon	Myndighet	
Antall klager	14	14	14	6	6	54*
Medhold	7	8	9	3	6	33
Ikke medhold	7	6	5	3		21
I prosent	50/50	57/43	64/36	50/50	100	61/49

* Når tallet avviker fra antallet klager i tabellen ovenfor, har det trolig sammenheng med at enkelte "dobbelklager" telles litt forskjellig, i forskjellige kategoriseringer.

Vær Varsom-plakatens punkt 4.14 har ofte blitt kalt "proffenes punkt", fordi det gjerne var det mest profesjonelle aktørene som klaget på dette punktet. I år ser det imidlertid ut til at "vanlige folk" også har fått øynene opp for den samtidige imøtegåelsen. De har riktignok noe mindre prosentvis gjennomslag enn for hele 4.14-gruppen totalt. Men samlet ligger gjennomslaget i 4.14.-klagene klart over gjennomsnittet for alle de 142 klagene som var til full behandling i utvalget i fjor. Det er et viktig poeng. Det er dermed ingenting som tyder på at det økte antallet klager, og da særlig fra privatpersoner, indikerer ikke at det blir flere svakt funderte klager. Ellers er det verdt å merke seg at særlig offentlige myndigheter (100%!) men også bedrifter ligger godt over gjennomsnittet når det gjelder å få gjennomslag for 4.14.-klager.

Disse redaksjonene ble i 2013 felt mer enn én gang for brudd på punkt 4.14:

NRK – 3 ganger

TV2 – 3 ganger

Klassekampen – 2 ganger

Disse redaksjonene ble felt én gang:

Strilen

iTromsø

Hitra-Frøy

Landevei.no

TVNorge

Sogn Avis

Transportmagasinet/tungt.no

Fjell-Ljom

Aura Avis

Nordlys

Sandefjords Blad

Eidsvold Ullensaker Blad

Agder

Næravisa

Se og Hør

Valdres

Halingdølen

Vepsen

Sør-Trøndelag

Telen

Helgelands Blad

Avisa Nordland

Dagens Næringsliv

Radio Øst

Bodø Nu

Markant færre advokatklager

Til tross for at antall klager totalt og fra myndigheter gått markant opp, er det registrert enda færre advokatklager i 2012 enn i 2013. Det kan nesten se ut som om andelen advokatklager er i fritt fall. Av de 142 klagene som ble behandlet i 2013, var 13 advokatklager på vegne av andre, og én advokatklage på egne vegne. Her er utviklingen i advokatklagene de siste årene:

2009:	37 advokatklager av i alt 292 klager =	12,7 prosent
2010:	31 advokatklager av i alt 291 klager =	10,7 prosent
2011:	36 advokatklager av i alt 339 klager =	10,6 prosent
2012:	32 advokatklager av i alt 359 klager =	8,9 prosent ¹
2013:	18 advokatklager av i alt 377 klager =	4,7 prosent

---

¹⁾ Tre av advokatklagene er fremmet av advokatene på egne vegne.

Veileder for samtidige imøtegåelse

Dette må du vite

Imøtegåelsesretten (pkt. 4.14) er samtidig. Tilsvarsretten (pkt. 4.15) er tilsvar i ettertid. Den første er forebyggende, den andre er korrigerende. Det er viktig å huske at den samtidige imøtegåelsesretten også skal være samtidig. Om det eksempelvis i et nyhetssammendrag i radio forekommer en sterk beskyldning, og den angrepne får svare på anklagene senere i sendingen, er ikke det alltid godt nok. – Man kan ikke forvente at radiolytterne får med seg en hel morgensending, som utvalget sier i PFU-sak 274/12.

- 1) Det er bare sterke angrep av faktisk art, dvs etterprøvbare beskyldninger, som utløser imøtegåelsesretten.**
- 2) Den angrepne skal gis en reell mulighet til samtidig imøtegåelse. Redaksjonene skal anstrenge seg for å få den angrepne i tale.**
- 3) Den som gjør seg utilgjengelig eller ikke vil svare, mister ikke bare imøtegåelsesretten, men kan også miste tilsvarsretten.**
- 4) Den angrepne skal klart og tydelig bli presentert for det konkrete innholdet i beskyldningene.**
- 5) Tidligere uttalelser opphever ikke kravet til samtidighet.**
- 6) Den angrepne må få en rimelig frist til å svare.**
- 7) Imøtegåelsesretten gjelder ikke bare personer, men også bedrifter, institusjoner og organisasjoner.**
- 8) Det er den eller de som beskyldningene retter seg mot, som har imøtegåelsesrett, ikke dem redaksjonene mener kan uttale seg på de angrepnes vegne.**
- 9) Imøtegåelsesretten kan utløses selv om den angrepne er forsøkt anonymisert.**
- 10) Rettsavgjørelser utløser normalt ikke imøtegåelsesretten, men anmeldelser gjør det.**
- 11) Sterke angrep som kommer fram ved hjelp av skjult kamera/mikrofon og falsk identitet gir rett til imøtegåelse før publisering.**
- 12) Medier har også imøtegåelsesrett.**
- 13) Imøtegåelsen skal publiseres på samme plattform som angrepet.**
- 14) Imøtegåelsesretten er i utgangspunktet sjangeruavhengig.**
- 15) Mediene bør kunne dokumentere de anstrengelser man har gjort for å få den angrepne i tale.**

JOURNALISTIKK BLIR ALDRI DÅRLIGERE VED AT DEN ANGREPNE BLIR HØRT!

En veiviser gjennom PFUs praksis

1) Hva betyr "sterke beskyldninger" og "faktiske opplysninger"?

Det er ikke ethvert angrep som utløser den samtidige imøtegåelsesretten. Det må dreie seg om **sterke angrep av faktisk art**, dvs. konkrete beskyldninger, ikke sterke meninger, karakteristikk eller verdivurderinger. Beskyldningene må altså som utgangspunkt angå forhold som er etterprøvbare.

Karakteristikken "idiot" utløser ikke retten til samtidig imøtegåelse, men den utløser utvilsomt retten til tilsvar i ettertid, i tråd med Vær Varsom-plakatens pkt. 4.15.

Påstander om svindel, juks, utpressing, dokumentforfalskning og alle former for lovbrudd utløser den samtidige imøtegåelsesretten. Det samme kan også påstander om enkeltpersoners "faglige svakheter" gjøre (PFU-sak 105/11). Når en kommune beskyldes for forskjellsbehandling av sine borgere, må kommuneledelsen kontaktes for samtidig imøtegåelse (PFU-sak 170/13). Påstander om hersketeknikk og maktarroganse kan gå klar, men ikke når den angrepne eksempelvis samtidig beskyldes for å være ansvarlig for at en rekke arbeidsplasser har gått tapt. Beskyldninger om at en navngitt person "lyver skamløst for folk", vil normalt utløse den samtidige imøtegåelsesretten, i hvert fall dersom den angrepne ikke er så uheldig å tilhøre politikerstanden. En påstand om "ekstravagant pengebruk" utløser retten til samtidig imøtegåelse selv når det dreier seg om kongefamilien (PFU-sak 091/13).

Naturligvis fins det gråsoner mellom beskyldninger, som utløser imøtegåelsesretten, og karakteristikk, som ikke gjør det. Også utvalget har tidvis gitt uttrykk for at det kan være vanskelig å skille mellom det som er faktiske påstander og det som er meningsytringer (PFU-sak 021/11). Dersom det dreier seg om påstander i et uhøytidelig program, vil PFU være mindre nøyeregnende enn i nyhets- og faktaprogrammer. Men det lønner seg å sørge for å være på den sikre siden. Journalistikk blir aldri dårligere ved at den angrepne blir hørt.

Det er for øvrig ikke akseptabelt, som noen redaksjoner (til og med store redaksjoner) har anført som argument for ikke å ta kontakt med den angrepne, at man mener å ha dekning for de faktiske forhold! Det vil heller ikke føre fram å hevde at man hadde "en forståelse av at det ville være nytteløst å få en kommentar" fra den som angripes. (PFU-sak 221/05). Det holder heller ikke å unnskyldes seg med at klager sto oppført med feil telefonnummer i nummeropplysningen.

Gunnar Bodahl-Johansen, tidligere PFU-sekretær og mangeårig etikkforeleser ved Institutt for Journalistikk, har kritisert PFU for selv tidvis å bruke begrepet "samtidig kommentar" i stedet for "samtidig imøtegåelse". Kritikken er antakelig berettiget: "Samtidig kommentar" er for upresist, fordi pkt. 4.14 i virkeligheten handler om retten til å imøtegå *faktapåstander*.

2) Hva innebærer "så vidt mulig ha adgang til samtidig imøtegåelse"?

Hvor store anstrengelser er det rimelig å kreve av medier for å få den angrepne i tale?

Det avhenger til en viss grad av hvor sterkt angrepet er, og hvor konstaterende form angrepet har. I flere uttalelser har PFU understreket at det utsagn som påklages, har en slik alvorlighetsgrad – for eksempel knyttet til lovstridige forhold – at det ikke skulle ha vært publisert uten at den utsagnet rammer, fikk en reell mulighet til å ta til motmæle. Sterke beskyldninger i 3

konstaterende form skjærper kravene til samtidighet. Den angrepne part skal i virkeligheten ha fått alle muligheter til å imøtegå beskyldningene. Det er ikke tilstrekkelig at den angrepne ikke umiddelbart ringer tilbake etter at journalisten har lagt igjen en beskjed på telefonsvareren, ikke minst når forespørselen ikke inneholder annet enn en anmodning til å ta kontakt for "en rask prat". PFU har i slike situasjoner sagt at redaksjonen burde ha ventet med å publisere til man har forsikret seg om hvorvidt klageren aktet å benytte sin rett til samtidig imøtegåelse. (PFU-sak 143/08). I PFU-sak 055/12 registrerer utvalget at avisen i én time uten hell forsøkte å ringe klageren for kommentar, men finner dette utilstrekkelig.

Det holder selvfølgelig ikke å si at "vi kom ikke lenger enn til sentralbordet, og valgte derfor å kjøre saken" uten kommentar. (PFU-sak 188/08).

I flere tilfeller har utvalget akseptert at den innklagede redaksjonen faktisk har godtgjort at den i tilstrekkelig grad har forsøkt å få den angrepne i tale, og derfor ikke kan kritiseres eller felles for brudd på pkt. 4.14 i Vær Varsom-plakaten:

"Det må (-) konstateres at TV 2 har gått uvanlig langt i sine bestrebelser på å få klageren i tale. Dette gjelder både antall forsøk og måten det er forsøkt på". (PFU-sak 062/13). I PFU-sak 173/12 sier utvalget "at det også påhviler klager et visst ansvar for å være tydelig i kommunikasjonen". Men hovedansvaret er mediets: "Utvalget vil legge avgjørende vekt på at det er redaksjonens ansvar å tydeliggjøre at man ønsker en kommentar" (PFU-sak 093/12).

I saker hvor nyhetsverdien er liten, men den potensielle skaden for den angrepne er stor, vil kravet til pressen om å vente til den samtidige imøtegåelsen er innhentet, naturligvis være langt større enn i saker hvor nyhetsverdien er stor og den mulige skaden liten.

Og for ordens skyld: En redaksjon kan ikke unngå prinsippet om samtidig imøtegåelse under dekke av at man "ikke ønsker ubehaget ved å kontakte den angrepne part" (!), jfr. PFU-sak 047/13.

3) Når den angrepne gjør seg utilgjengelig eller nekter å kommentere

Den som angripes har altså rett til å forsvare seg samtidig med at angrepet publiseres, på samme måte som publikum har krav på samtidig å bli kjent med hva den angrepne har å si til sitt forsvar. Men mediene har også et informasjonsansvar. "Debatt, kritikk og nyhetsformidling må ikke hindres ved at parter ikke er villig til å uttale seg eller medvirke til debatt", som det heter i siste ledd i pkt. 4.14.

I PFU-sak 317/12, der den innklagede avisen gikk fri, heter det: "Utvalget noterer seg at Dagbladet har tilstrebet å gi klagers syn god plass i dekningen. At klager ikke har vært villig til å uttale seg og bidra, kan avisen ikke lastes for".

At en person på generelt grunnlag har sagt at han ikke vil snakke med et medium, betyr imidlertid ikke at redaksjonen kan unnlate å prøve å gi vedkommende anledning til å svare på sterke, konkrete beskyldninger.

Når de angrepne bevisst velger ikke å forholde seg til angrepene, opphever de også sine rettigheter etter pkt. 4.14. Men at en klager velger ikke å stille opp for å svare på anklager i et radio- eller tv-program, men foretrekker å svare skriftlig, betyr ikke kanalen kan tillate seg å se bort fra den skriftlige imøtegåelsen. Derimot er det slik at klager som av en eller annen grunn har valgt å gjøre seg utilgjengelige for mediene, men som i ettertid mener at det er formidlet sterke, feilaktige og belastende beskyldninger, eventuelt må forholde seg til andre punkter i Vær Varsom-plakaten enn 4.14. Også tilsvarsretten etter pkt. 4.15 i plakaten kan i en slik situasjon være forspilt: "Tilsvaret kan nektes dersom den berørte part, uten saklig grunn, har avvist tilbud om samtidig imøtegåelse i samme spørsmål." Når den angrepne velger ikke å kommentere angrepene, skal dette for øvrig, ifølge PFU, gå klart fram av artikkelen eller innslaget.

4) Det er de konkrete beskyldningene som skal forelegges den angrepne

Når medier gir den angrepne anledning til å svare på beskyldninger, er det alle konkrete beskyldninger som skal forelegges vedkommende, i hvert fall "alle vesentlige påstander" (PFU-sak 205/11). Svært mange av fellelsene i PFU skyldes at mediene her har sviktet. Den angrepne blir forelagt et omtrentlig referat av kritikken, og ikke de faktiske påstandene, eller i beste fall bare noen av påstandene. Det holder ikke, sier PFU: I henhold til de presseetiske regler er det ikke tilstrekkelig bare å informere om at noen kommer med anklager. "Det er også nødvendig at man klart og tydelig fremlegger for den angrepne part innholdet i beskyldningene." (PFU-sak 105/09). "Utvalget konstaterer (...) at klager og Kapital er uenige om hvorvidt klager ble orientert om alle beskyldningene Goodwins representant framsetter i den innklagede artikkelen. Ut fra dokumentasjonen som foreligger, kan utvalget ikke se at klager er blitt konfrontert direkte med alle påstandene, og utvalget noterer seg også at Kapital innrømmer at enkelte av utsagnene kun ble tatt opp 'indirekte' med klager. (PFU-sak 003/08).

"Selv om legevakten fikk uttale seg i artikkelen, var dette på generelt grunnlag og ikke som et direkte tilsvare (samtidig kommentar) til opplysningene som framkom", uttaler utvalget i PFU-sak 011/08. Hvor streng utvalget er på dette punktet, går også tydelig fram i PFU-sak 031/12, NAV mot NRK.

I PFU-sak 141/11 finner utvalget grunn til å understreke at "imøtegåelsesretten gjelder for hver enkelt artikkel (i en artikkelserie) som publiseres". Og: "Desto kraftigere beskyldninger som fremsettes, desto viktigere er det å sikre at den angrepne blir presentert for alle påstandene på en slik måte at imøtegåelsesretten reelt blir oppfylt." (PFU-sak 149/11).

Utvalget har også uttalt at redaksjonene bør forsikre seg om at den angrepne virkelig skjønner hva avisen ønsker kommentar til. Og det er naturligvis ikke tilstrekkelig at den angrepne er *forelagt* de konkrete beskyldningene. Den angrepnes kommentarer skal også *gjengis*.

Det holder heller ikke å redusere den angrepnes imøtegåelse til bare å registrere at han eller hun "har en annen versjon" (PFU-sak 261/13).

5) Når den angrepne har uttalt seg tidligere

Tidligere uttalelser oppfyller normalt ikke kravet til samtidighet. Selv om den angrepne har fått lignende beskyldninger rettet mot seg tidligere, og også har svart på dem, oppveier ikke dette vedkommendes imøtegåelsesrett. Situasjonen kan også ha endret seg siden han sist svarte. Det er ikke tilstrekkelig, mener utvalget, at han eller hun har fått uttale seg om lignende forhold tidligere, jfr. PFU-sak 044/12, og også PFU-sak 089/09, der avisen hadde sakset fra en annen nyhetssak, slik at uttalelsene den gang, i en sammenheng som ikke var direkte relatert til den aktuelle saken, framsto som en samtidig imøtegåelse av den nye. At en klager tidligere har gitt uttrykk for at han ikke ønsker å uttale seg, "betyr selvsagt ikke at avisen kan unnlate å gi mulighet til imøtegåelse i nye saker", jfr. PFU-sak 210/11. Det holder heller ikke å unnskyldes seg med at man lot være å kontakte noen for samtidig imøtegåelsesrett fordi man "aldri har opplevd å få fornuftige svar" fra en part (PFU-sak 243/12).

I PFU-sak 164/09 anfører klagerne at de ikke har fått imøtegå de grove beskyldningene som er rettet mot dem, mens redaksjonen mener at klagerne ikke har krav på å bli intervjuet hver gang nye aktører mener noe om dem. Utvalget sa seg enig med klagerne.

Når et medium refererer fra et annet medium, er det, ifølge PFU, en selvfølge at motforestillingene som kom fram i den opprinnelige artikkelen, også framkommer i den artikkel som viderebringes av en annen publikasjon. (PFU-sak 029/06). I PFU-sak 056/11 uttaler utvalget at den innklagede redaksjonen ikke kan forvente at leserne har fulgt med på hva som er skrevet om saken i andre medier. Heller ikke kan tidligere reportasjer i samme medium tolkes slik at den angrepnes synspunkter allerede er kommet til uttrykk. (PFU-sak 088/08). Men dette kan naturligvis være avhengig av tidsfaktoren.

I utgangspunktet stilles det de samme presseetiske krav til opplysninger som er hentet fra andre publikasjoner som til eget stoff. Når sterke angrep refereres, må også den publikasjon som refererer angrepet, gi den angrepne anledning til samtidig imøtegåelse, eller på annen måte tydeliggjøre at påstandene er bestridt. (PFU-sak 192/10).

6) Den angrepne må gis en rimelig frist til å svare

PFU-historiens inntil da mest omfattende klagesak ble brakt inn for utvalget da investoren Arne H. Fredly i 2008 innklaget Dagens Næringsliv (PFU-sak 046/08). Fredly viste i klagen blant annet til en e-post fra DN ved 15.30-tiden 22.11.07, med anmodning om å redegjøre for ni kompliserte transaksjoner, med absolutt svarfrist kl. 10.00 neste dag. Investoren, som var på reise, fikk beskjed om at reportasjen ville bli publisert uansett.

PFU uttalte blant annet: "Selv om klageren ikke i utpreget grad har røpet vilje til å etterkomme journalistenes ønsker, finner utvalget det nødvendig å legge til grunn at spørsmålene klageren ble forelagt, ga et ufullstendig bilde av reportasjens reelle innhold og hvilke påstander som ville bli framsatt. Særlig finner utvalget det klanderverdig at klageren i første omgang ble gitt en tidsfrist 'over natten' til å svare på spørsmål av svært omfattende karakter, sett på bakgrunn av den tid redaksjonen selv på det stadiet må ha brukt på forberedelsen. Etter utvalgets mening må det være et presseetisk minimumskrav at den eller de som utsettes for beskyldninger, gis rimelig tid til å komme med sin versjon."

I en annen sak sier utvalget: At en redaksjon har hatt "tidspress", er naturligvis ingen unnskyldning for å la være å gi den angrepne part anledning til å forsvare seg.

Vi minner for øvrig om formuleringen i det nye pkt. 3.3 i Vær Varsom-plakaten hvor det blant annet heter: *"Det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers overfor kilder og kontakter... det bør gjøres klart hva avtalen omfatter og hvilke tidsfrister som gjelder..."*.

7) Imøtegælsesretten gjelder ikke bare for personer

I PFU-sak 151/07 anførte det innklagede medium, Klassekampen, at klageren, Folkehelseinstituttet, ikke kunne påberope seg den samtidige imøtegælsesretten: "Denne saken handler om ulike tolkninger og forståelser av Bioteknologiloven, der helsestasjonslegen og familien har ett syn og Folkehelse et annet. Kritikken er heller ikke rettet mot noen enkeltperson, men mot en offentlig institusjon."

PFU var uenig med avisen. Utvalget fant at anklagene som framkom, både var alvorlige og til dels udokumenterte, og at Folkehelseinstituttet derfor skulle fått anledning til å komme samtidig til orde med sin versjon. Et tilsvarende i en mindre artikkel påfølgende dag var etter utvalgets mening ikke tilstrekkelig til å veie opp inntrykket fra den første, nokså omfattende reportasjen.

I PFU-sak 168/13 anfører det innklagede medium at imøtegælsesretten ikke kan sies å gjelde når de påklagede uttalelsene er rettet mot statlige institusjoner og ikke navngitte personer, men argumentet avvises av PFU.

Utvalget har også på prinsipielt grunnlag slått fast at det ikke kan trekkes et skille mellom institusjoner/organisasjoner på den ene siden og navngitte enkeltpersoner på den andre når det gjelder retten til samtidig å kunne imøtegå sterke beskyldninger (PFU-sak 058/09). "Utvalget vil understreke at selv om det dreier seg om verdens største riggselskap, som må kunne tåle mye, så må retten til å imøtegå sterke beskyldninger gjelde også for dem", heter det i PFU-sak 342/12.

Derimot vil navnløse grupper, som "pensjonister", "mosjonister", "syklistere" osv, normalt ikke kunne påberope seg imøtegælsesretten, selv om medier flest nok vil forelegge sterke angrep for deres interesseorganisasjoner for samtidig imøtegåelse.

8) Rett adressat?

Like lite som redaksjonene kan tillate seg å være omtrentlige når det gjelder anklagenes innhold, kan de tillate seg omtrentlighet med hensyn til adressat. Den er den angrepne som har samtidig imøtegåelsesrett, ikke en person eller institusjon eller organisasjon som redaksjonen mener like godt kan uttale seg på den angrepnes vegne.

Når NRK setter søkelys på reindriftsamenes rettigheter og deres konflikter med bøndene, og det i programmet framkommer sterke angrep på reindriften, er det ikke tilstrekkelig at statsråden og forvaltningen får svare på angrepene. Selv om PFU vurderer mye av den framsatte kritikken som rettet mot forvaltningen, mener utvalget at "det likevel ikke kan være tvil om at reindriftsnæringen er en angrepet part i programmet. Etter utvalgets mening burde NRK derfor henvendt seg til representanter for næringen, slik at disse fikk komme samtidig til orde med sitt syn, enten i eller i tilknytning til programmet." (PFU-sak 253/09).

I PFU-sak 169/11 heter det: "Selv om utvalget er enig i at artikkelen først og fremst retter kritikk mot systemet, mener utvalget også at klagerens institusjon er en så tydelig del av dette systemet at kritikken også må oppfattes å ramme denne konkret. Utvalget viser til at navnet på klagerens institusjon er nevnt flere ganger, og at institusjonen blir ensbetydende med det systemet som kritiseres. Utvalget mener derfor at klageren burde fått anledning til samtidig å imøtegå påstandene som fremsettes".

Dersom angrepet er rettet mot en rektor, er det ikke godt nok at kommunalsjefen for oppvekstsaker får svare på angrepet. (PFU-sak 176/09).

Sykehusledelsen kan ikke uten videre uttale seg på vegne av leger som blir utsatt for sterk, faktisk kritikk. Overordnede har ikke alltid felles interesser med underordnede. En advokat kan uttale seg på vegne av sin klient, men redaksjonen må forsikre seg om at advokaten faktisk har et slikt mandat: "Mest alvorlig ser utvalget likevel på at redaksjonen på forhånd ikke forsikret seg om at klageren personlig var gjort kjent med hva man aktet å publisere, men nøyde seg med å konstatere at advokaten ikke ønsket å komme med en kommentar. Slik utvalget ser det, innbar det i dette tilfellet en alvorlig presseetisk forsømmelse ikke å gi klageren en reell mulighet til å komme med sin versjon av saken." (PFU-sak 091/09).

Når et medium slår opp en sak om at "Taxisjåfør slo tilfeldig mann til blods" (PFU-sak 335/12), er det ikke tilstrekkelig å kontakte drosjeselskapet, aller minst når selskapet ikke engang er orientert om hendelsen.

Når den angrepne, av ulike grunner, virkelig er utilgjengelig, plikter redaksjonen enten å vente, eller forsøke å finne den som er "nærmest(e) til å be om samtidig kommentar". (PFU-sak 037/09).

9) Når den angrepne er anonymisert, eller forsøkt anonymisert

Hvis sterke beskyldninger er rettet mot ikke identifiserbare objekter, er det heller ikke naturlig å innhente samtidig imøtegåelse. Men man unngår ikke imøtegåelsesretten ved for eksempel å skrive "Viltneemndas leder" i stedet for navnet på nemndas leder. Når en lokalavis melder at dyrevernonorganisasjonen NOAH forteller at de vil melde en pelsdyroppdretter i Gloppen til politiet for å ha truet en av deres sympatisører med hagle, er det ikke godt nok at avisen ikke har brukt navn eller bilde på pelsdyroppdretteren – selv om redaksjonen ikke selv var klar over hvem mannen var. "Utvalget kan ikke ta stilling til hva som faktisk skjedde på gården den aktuelle dagen, men mener at påstanden om at klageren truet med våpen, ikke burde fremkommet uten at opplysningene ble forelagt klageren for mulig samtidig imøtegåelse. I et slikt perspektiv var det ikke avgjørende om klageren var identifisert eller ikke." (PFU-sak 019/06).

Både i dette tilfellet og i PFU-sak 270/13 mente utvalget at imøtegåelsesretten gjelder uavhengig av identifisering. Og det kan overhodet ikke være tvil om at indirekte identifisering – det at mange vil vite hvem det dreier seg om – utløser imøtegåelsesretten selv når det gjelder mindre grove beskyldninger. Samtidig imøtegåelse skal med andre ord innhentes dersom publikum på grunnlag av de opplysninger som gis, kan finne fram til den omtaltes identitet.

10) Anmeldelser, konkursinnberetninger og rettsavgjørelser

Når et medium melder at en person er anmeldt til politiet, vil personen kunne påberope seg imøtegåelsesretten. PFU har i flere uttalelser formanet pressen om å utvise stor forsiktighet i omtale av anmeldelser. En anmeldelse er bare en påstand fra anmelderens side. Den angrepne må selvfølgelig få komme til orde samtidig: ”Dette må gjelde selv om politiet bekreftet at det forelå en anmeldelse. At det dreier seg om et særlig kraftig angrep, skjerper dette kravet”, uttalte PFU allerede i 1993.

Etter at pkt. 4.14 kom inn i Vær Varsom-plakaten, har utvalget behandlet flere saker om konkursinnberetninger opp mot imøtegåelsesretten, og fastslått at denne retten også må gjelde i slike saker. Det er naturligvis særlig tilfelle når beskyldningene både er personlige og alvorlige. I PFU-sak 046/13 viser det innklagede medium til at prinsippet om kontradiksjon, samtidig imøtegåelse i PFUs språk, var ivaretatt gjennom bostyrets behandling av konkursen. Nei, sier PFU: ”Det stilles ikke like strenge krav til kontradiksjon i arbeid med en innberetning som under domstolsbehandling, og man kan ikke automatisk legge til grunn at alt som står der, er blitt imøtegått av skyldneren”.

Derimot er det i utgangspunktet ikke påkrevet å innhente samtidig imøtegåelse ved gjengivelse av offentlige rapporter, og heller ikke når det gjelder rettsavgjørelser, ettersom kontradiksjon er en del av den rettslige prosessen. I saker av offentlig interesse vil det imidlertid være journalistisk aktuelt og ofte også ønskelig å innhente kommentar fra partene, og pressen bør naturligvis bestrebe seg på å gjengi også den tapende parts anførsler til en domsavgjørelse. Det er også viktig å huske at sterke påstander og beskyldninger som er innhentet til dommen utenfor rettssalen, utløser imøtegåelsesretten (PFU-sak 341/11).

11) Bruk av skjulte metoder

I 2006 hadde Magasinet i Dagbladet en bredt anlagt featurereportasje med søkelys på hva som møter turister i prostitusjonsbelastede deler av Oslo sentrum. Som et viktig element i reportasjen inngår at en av avisens medarbeidere i to døgn overnattet på et pensjonat i Kvadraturen, uten å gi seg til kjenne som journalist. Pensjonatledelsen påklaget journalistens fordekte opptreden og den etterfølgende beskrivelsen av pensjonatet som nærmest å være en bordell.

PFU fant at formålet legitimerte bruken av skjult identitet, men felte avisen for brudd på pkt. 4.14: ”Etter utvalgets mening måtte det for redaksjonen framstå som åpenbart at navngivelsen av pensjonatet... ville oppleves som belastende for de ansvarlige”, som dermed kunne påberope seg imøtegåelsesretten.

Avgjørelsen er for øvrig helt i tråd med at det i forarbeidene til pkt. 3.10 i Vær Varsom-plakaten (skult kamera/mikrofon og falsk identitet) forsettes at de personer det gjøres skjulte opptak av og med, skal gjøres oppmerksom på opptakene før de vises, og få anledning til imøtegåelse.

12) Når medier angriper hverandre

PFU har flere ganger uttalt at kravet til samtidig imøtegåelse ikke behøver å praktiseres like strengt som ellers når et medium angriper eller setter et kritisk søkelys på et annet medium. I denne sammenheng har utvalget også vist til pkt. 1.4 i Vær Varsom-plakaten: "Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle." Medier har også andre og langt bedre muligheter enn andre til å ta til motmæle. Men her dreier det seg altså mer om hvorvidt medier *bør* bruke PFU enn om mediers *rett* til å bruke PFU.

Det må nemlig understrekes at det går en grense også for hva medier skal tåle uten å få anledning til samtidig imøtegåelse. Når det framsettes sterkt kritiske påstander av faktisk art, har også et medium en uomtvistelig imøtegåelsesrett (PFU-sak 034/12). Dette må naturligvis i særlig grad gjelde når det er i det påklagede mediets interesse at anklagene ikke blir imøtegått. (PFU-sak 239/05).

13) Imøtegåelse på andre plattformer

I 2008 publiserte NRK en samtidig imøtegåelse på sine nettsider, mens angrepene ble framsatt i en Brennpunkt-sending. PFU slo da fast at begrepet samtidig imøtegåelse i pkt. 4.14 må gjelde både tid og sted. "Det innebærer at en imøtegåelse som skal være samtidig, ikke kan publiseres utelukkende i et annet medium enn der hvor kritikken ble framført, uansett om det skjer samtidig." (PFU-sak 247/08).

Dette er for øvrig også i tråd med bestemmelsen om at PFU-uttalelser som konkluderer med brudd eller kritikk, ikke bare skal gjengis, men gjengis i "relevant sendetid" i de etermedier saken gjelder.

14) Sjangeruavhengig – med noen unntak

Imøtegåelsesretten er i utgangspunktet sjangeruavhengig. "Den gjelder like mye på debattsidene som på nyhetsplass", som det heter i PFU-sak 080/13. Unntaket vil være direktesendinger, der den angrepne ikke er til stede, men hvor det i en klagesak vil kunne vektlegges hvordan programlederen under sendingen taklet det inntrufne. Å heie angriperen fram, eller oppfordre ham til å komme med enda flere beskyldninger mot mennesker som ikke er til stede og ikke kan forsvare seg, er ikke akseptabelt. Derimot ble NRK frifunnet av PFU da programlederen resolutt grep inn og stoppet videre krenkende omtale av en tredjeperson: Den sterke påstanden, sier utvalget, "kom åpenbart overraskende på programlederen, som imidlertid umiddelbart stoppet videre kritikk av klageren, med henvisning til at han ikke var til stede. Slik utvalget ser det, ble dette gjort på en resolutt og tydelig måte. Utvalget kan vanskelig se at programlederen hadde andre muligheter, situasjonen tatt i betraktning". (PFU-sak 259/08).

Det kan naturligvis heller ikke kreves samtidig imøtegåelse i forbindelse med angrep som måtte komme under politiske møter og debatter. PFU har en rekke ganger uttalt at det i den politiske reportasjen må være større takhøyde enn innenfor andre journalistiske sjangre, også når det gjelder imøtegåelsesretten. Her må det, sier utvalget i PFU-sak 074/12, "i stor grad" være snakk om "balanse, og dermed imøtegåelse, over tid". Utvalget har akseptert at prinsippet om retten til samtidig imøtegåelse kan fravikes når angrep, påstander og beskyldninger inngår som ledd i en løpende meningsutveksling, selv om dette unntaket strengt tatt er hjemlet i pkt. 4.15 i Vær Varsom-plakaten, som altså dreier seg om tilsvar i ettertid. Politikere har et kobbelt av rådgivere rundt seg, og mange flere muligheter for å forsvare seg mot angrep enn folk flest. Bodahl-Johansen, som var med da pkt. 4.14 ble vedtatt i 1994, understreker at det aldri var meningen at den samtidige imøtegåelsesretten skulle hindre eller svekke det politiske ordsiftet eller den allmenne samfunnsdebatten. Men når angrepene blir grove, konkrete og personlige, vil imøtegåelsesretten utløses også i denne sammenheng.

I PFU-sak 265/13 får to politikere medhold av utvalget når de klager på ikke å ha fått imøtegangsrett når det gjaldt påstander om ulovlig bygging og kritiske spørsmål om ikke loven gjelder for politikere. I denne saken dreide det seg riktignok om lokalpolitikere, men retten vil også ha måttet gjelde dersom det hadde handlet om rikspolitikere.

Det er ikke naturlig at en leder- eller kommentarartikkel inneholder samtidig imøtegangelse, men om beskyldningene er sterke nok – for eksempel anklager om ulovligheter eller grovt injurierende påstander – plikter redaksjonen å innhente den angrepnes kommentar på annen måte. (PFU-sak 108/10). Det samme må gjelde for leserbrev. I PFU-sak 294/11 anføres det at imøtegangsretten kunne vært imøtekommet eksempelvis gjennom et intervju med henvisning til innlegget. Hvis avisen også løfter leserbrevet til førstesiden gjennom oppslag eller henvisningstekst, vil det kunne innebære en tilleggsbelastning som utvilsomt utløser imøtegangsretten. (PFU-sak 141/09).

15) Hvem har bevisbyrden?

Når det oppstår uenighet mellom redaksjon og klager om hvorvidt redaksjonen har anstrengt seg tilstrekkelig for å få den angrepne i tale, vil det for PFU ofte være vanskelig å si hvem som har rett.

Utvalget må da konkludere med at påstand står mot påstand, uten at man kommer videre. Men PFU har felt medier for brudd på god presseskikk når mediet ikke i tilstrekkelig grad har godtgjort at man har anstrengt seg for å komme den angrepne i tale.

Spørsmålet er også reist om det ikke bør være slik at det er mediet som har bevisbyrden når det oppstår strid på dette punkt. Mange – også innenfor pressen – vil mene at tvilen bør komme klageren til gode dersom redaksjonen ikke klarer å dokumentere de anstrengelser den mener å ha gjort for å innhente samtidig imøtegangelse. Selv om det har hendt at PFU har valgt å feste sin lit til det innklagede medium i saker hvor det er uenighet mellom partene på dette punkt, synes PFUs praksis mer og mer går i retning av å la tvilen komme klageren til gode. I PFU-sak 070/12 sier utvalget at det innklagede medium på "en bedre måte" burde ha dokumentert at man hadde anstrengt seg nok for å få den angrepne i tale. I PFU-sak 194/13 sier utvalget at redaksjonen "ikke har klart å godtgjøre" at den angrepne part ble forelagt beskyldningene som ble rettet mot dem. Med andre ord: Det er klokt for mediene å gå ut fra et man skal kunne dokumentere de anstrengelser man har gjort for å få den angrepne i tale.

02.01.2014